

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА**

Господарсько – правове регулювання використання природних
ресурсів

Навчально-методичний посібник
за кредитно-модульною системою організації навчального процесу
студентами денної форми навчання спеціальності «Право»

Ужгород – 2019

Укладачі:

Гусь А.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Вашкович В.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Белов Д.М., д.ю.н., професор кафедри конституційного права ДВНЗ «УжНУ».

Переш І.Є., к.ю.н., доцент кафедри теорії держави та права ДВНЗ «УжНУ».

Затверджено на засіданні кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» від “29” серпня 2019 року протокол № 1

Рекомендовано до друку на засіданні науково – методичної комісії юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ» від “30” серпня 2019 року протокол № 1.

Методичні рекомендації розраховані на студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також можуть бути використані студентами та викладачами економічних вузів (факультетів), студентами факультетів (вузів), які готують фахівців за напрямком «Міжнародні відносини», державними службовцями, працівниками підприємств, установ і організацій різних форм власності.

Гусь А.В., Вашкович В.В. Господарське право зарубіжних країн. Навчально-методичний посібник. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2019. – 33 с.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	_0304 Право_ (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки 8.081 Право		
Модулів – 1	Спеціальність: -	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		другий	другий
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента - 6		Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	Лекції
	20 год.		12 год
	Практичні, семінарські		
	16 год.		-
	Лабораторні		
	Самостійна робота		
	54 год.		78 год.
	Індивідуальні завдання: год.		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36/54

для заочної форми навчання - 12/78

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Господарсько-праве регулювання використання природних ресурсів» є формування у майбутніх фахівців правового, економічного світогляду, орієнтованого на утвердження основоположних принципів Конституції, господарського законодавства України; набуття навичок роботи з нормативними актами господарського та природоресурсного законодавства; опанування та засвоєння студентами знань з теоретичних основ та правового регулювання відносин у сфері власності на природні ресурси та їх використання, охорони довкілля, уміння аналізувати й тлумачити чинне природоресурсне законодавство та застосовувати еколого-правові норми на практиці.

Завдання:

- вивчення системи природоресурсного права України;
- ознайомлення з чинним українським природоресурсним законодавством;
- вивчення підстав і умов виникнення, зміни та припинення природоресурсних правовідносин;
- ознайомлення зі специфічними способами захисту права власності на природні ресурси;
- застосування набутих знань у вирішенні практичних питань, пов'язаних з правовими проблемами, що виникають у ході реалізації суб'єктивних прав на природні ресурси.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- зміст нормативно-правових актів, які формують по ресурсні галузі сучасного законодавства;
- основні наукові здобутки теорії природоресурсного та узагальнення судової практики;
- визначення основних категорій і понять;
- основні принципи правового регулювання відносин щодо використання природних ресурсів;
- специфіку права власності на природні ресурси та права природокористування;
- особливості правового режиму власності та використання окремих природних об'єктів.

вміти:

- надавати загальну характеристику правових відносин, що виникають під час використання природних ресурсів;
- визначати способи реалізації суб'єктивних екологічних прав та юридичних обов'язків у сфері використання природних ресурсів;
- аналізувати і тлумачити чинне природоресурсне законодавство;
- орієнтуватися в основних тенденціях удосконалення й розвитку природоресурсного законодавства.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси

Поняття права власності на природні ресурси та його ознаки. Форми власності на природні ресурси в Україні, їхнє законодавче закріплення. Конституційні засади права власності на природні ресурси. Право власності на природні об'єкти та ресурси у поресурсовому законодавстві.

Зміст права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси. Об'єкти права власності на природні ресурси. Загальна характеристика окремих об'єктів права власності на природні ресурси, таких як земля, надра, води, ліси, рослинний і тваринний світ, атмосферне повітря, природнозаповідний фонд.

Підстави та порядок виникнення права власності на природні ресурси. Підстави та порядок припинення права власності на природні ресурси.

Права та обов'язки власників природних ресурсів. Гарантії права власності на природні ресурси. Способи захисту й охорони права власності на природні об'єкти та ресурси.

Тема 2. Право природокористування

Поняття природокористування та права природокористування. Принципи права природокористування. Об'єкти права природокористування. Суб'єкти права природокористування. Зміст права природокористування. Права й обов'язки природокористувачів.

Основні види природокористування та їх законодавче закріплення. Загальне природокористування. Спеціальне природокористування.

Особливості використання природних ресурсів на умовах оренди. Права й обов'язки суб'єктів орендних правовідносин.

Підстави і порядок виникнення права природокористування. Підстави та порядок припинення права природокористування.

Охорона, форми та способи захисту права природокористування.

Тема 3. Правове забезпечення управління у галузі природокористування

Поняття та зміст управління в галузі екології. Принципи державного управління в галузі природокористування. Методи державного управління у галузі природокористування.

Функції державного управління в галузі природокористування. Участь України в системі міжнародного природоохоронного співробітництва.

Система і компетенція органів управління природокористуванням в Україні. Органи загального державного управління та місцевого самоврядування в галузі природокористування. Органи державного управління природокористуванням спеціальної компетенції.

Міністерство екології та природних ресурсів України. Державні агентства, державні служби й державні інспекції як центральні органи державної виконавчої

влади в галузі природокористування. Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі природокористування.

Компетенція органів місцевого самоврядування в галузі природокористування.

Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням.

Правові засади ведення державних природоресурсних кадастрів, Червоної і Зеленої книг України.

Тема 4. Юридична відповідальність у галузі природокористування

Поняття та функції відповідальності за порушення природоресурсного законодавства.

Поняття природоресурсного правопорушення, його ознаки. Склад природоресурсного правопорушення.

Види правопорушень у галузі природокористування, їх класифікація в залежності від предмету і об'єкту посягання, у відповідності до інститутів і галузей природоресурсного законодавства, за ступенем екологічної небезпеки і заходів державно-правового примусу.

Види юридичної відповідальності за правопорушення у галузі природокористування. Кримінальна відповідальність за правопорушення у галузі природокористування та види кримінальних покарань, що застосовуються.

Адміністративна відповідальність і види адміністративно-правових стягнень за правопорушення у галузі природокористування. Цивільно-правова відповідальність за порушення природоресурсного законодавства, умови її настання, методи (способи) обчислення майнової шкоди, порядок відшкодування.

Заходи реагування на правопорушення у галузі природокористування.

Тема 5. Правове регулювання використання земельних ресурсів

Земельні відносини у контексті сучасної земельної реформи. Поняття правового режиму використання земель. Земля як об'єкт правового регулювання, 7 використання. Склад земельного фонду України та правовий режим цільового використання земель.

Державне управління в галузі земельних відносин. Система органів управління в галузі земельних відносин. Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру. Поняття та значення землеустрою. Землевпорядні дії. Принципи землеустрою. Система землеустрою. Система землевпорядних органів. Суб'єкти землеустрою. Об'єкти землеустрою. Землевпорядний процес.

Поняття і зміст права власності на землю. Особливості права власності на землю. Правові форми власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Право власності на землю громадян. Право власності на землю юридичних осіб. Право власності на землю територіальних громад. Право власності на землю держави. Право власності на землю іноземних держав. Спільна сумісна та спільна часткова власність на землю. Права власників земельних ділянок. Обов'язки власників земельних ділянок. Виникнення, зміна та припинення права власності на землю. Сутність самозахисту порушених прав власності.

Право землекористування. Суб'єкти та правові форми землекористування. Оренда землі. Права землекористувачів. Обов'язки землекористувачів. Підстави

припинення землекористування. Порядок звернення до правоохоронних органів за захистом права землекористування. Судовий захист права власності на землю. Право користування чужою земельною ділянкою. Сервітут, його ознаки, види, підстави виникнення та припинення. Емфітевзис. Суперфіцій.

Поняття добросусідства та його зміст. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Поняття юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства. Умови та порядок вирішення земельних спорів.

Тема 6. Правове регулювання використання надр

Загальні проблеми охорони та використання надр в Україні. Визначення надр як природного об'єкта. Особливості правовідносин з геологічного вивчення, розвідки та використання надр. Правові засади ведення кадастру родовищ корисних копалин.

Законодавство України про надра. Кодекс України про надра.

Особливості управління в галузі використання надр. Система органів управління. Положення про Державну службу геології та надр України. Організаційно-правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі використання надр. Компетенція органів управління щодо розпорядження надрами. Умови і порядок надання надр у користування.

Право власності на надра. Суб'єкти та об'єкти права власності на надра. Зміст права власності на надра. Правові форми і методи захисту права власності на надра. Право користування надрами, його характеристика та види. Правове регулювання природоресурсного вивчення надр. Використання надр для видобування корисних копалин. Правове забезпечення використання надр, не пов'язане з їх видобуванням. Правові засади видобування корисних копалин місцевого значення. Суб'єкти, об'єкти та зміст права користування надрами. Права та обов'язки надрокористувачів.

Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері використання надр. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про надра. Порушення законодавства про надра як підстава адміністративної і кримінальної відповідальності. Особливості розгляду спорів у галузі використання надр.

Тема 7. Правовий режим використання, відтворення й охорони вод

Актуальні проблеми використання вод в Україні.

Води як об'єкт правового регулювання використання. Склад водного фонду.

Правовий режим використання вод в Україні. Водне законодавство України. Водний кодекс України.

Управління й контроль в галузі використання вод. Функції управління, його види (загальне, спеціальне; державне, громадське). Державний облік вод. Державний водний кадастр. Облік і ведення державного кадастру. Державний

моніторинг вод. Стандартизація і нормування в галузі використання вод. Правове забезпечення розподілу і перерозподілу водних ресурсів.

Особливості застосування спеціальних законодавчих вимог до використання водних ресурсів.

Право власності на води. Суб'єкти, об'єкти, підстави виникнення, зміни і припинення права власності на води.

Поняття та види права водокористування, зміни і припинення права водокористування. Загальне та спеціальне водокористування. Особливості спеціального водокористування для потреб окремих галузей економіки України.

Поняття, об'єкти та суб'єкти права водокористування. Права та обов'язки водокористувачів. Особливості права користування водними об'єктами (їх частинами) на умовах оренди.

Види і засоби контролю за використанням вод та відтворенням водних ресурсів. Вирішення спорів з питань використання вод.

Відповідальність за порушення водного законодавства: поняття, підстави й порядок притягнення. Адміністративна, кримінальна відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням водного законодавства.

Тема 8. Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів

Актуальні проблеми використання лісових ресурсів в Україні.

Ліс як об'єкт правового регулювання використання. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів.

Поняття, предмет, принципи і система лісового права. Джерела лісового права. Лісовий кодекс України.

Особливості державного управління у сфері лісових відносин. Особливості, функції та види управління в галузі використання лісів. Загальний державний, спеціальний і громадський контроль за використанням лісів. Організація та ведення лісового господарства. Правове регулювання лісовпорядкування. Ведення державного обліку лісів і державного лісового кадастру. Правові форми розподілу і перерозподілу лісів.

Право власності на ліс. Особливості суб'єктивного та об'єктивного складу права власності на ліс. Захист права власності на ліс.

Право лісокористування: поняття, суб'єкти. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Особливості постійного і тимчасового лісокористування. Лісові сервітути. Права і обов'язки лісокористувачів. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного лісокористування. Підстави припинення права на спеціальне використання лісових ресурсів та земельних ділянок лісового фонду.

Вирішення спорів у галузі використання лісів. Відповідальність за порушення лісового законодавства: види, підстави і порядок притягнення. Майнова відповідальність за шкоду, заподіяну порушенням лісового законодавства. Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну рослинам (лісовим), занесеним до Червоної книги України. Порушення

лісового законодавства як підстава для адміністративної та кримінальної відповідальності.

Тема 9. Правове регулювання використання тваринного та рослинного світів

Актуальні проблеми правового регулювання використання рослинного та тваринного світу в Україні. Рослинний світ як об'єкт правового регулювання. Види природних рослинних ресурсів. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Співвідношення понять «ліс» і «рослинний світ».

Загальна характеристика законодавства України про рослинний світ. Завдання законодавства України про рослинний світ. Міжнародні нормативно-правові документи в системі законодавства про рослинний світ. Закон України «Про рослинний світ». Червона книга України. Зелена книга України. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері використання рослинного світу.

Державне регулювання режиму рослинного світу. Порядок ведення державного обліку і кадастру рослинного світу. Інструкція про порядок установлення нормативів спеціального використання природних рослинних ресурсів.

Правові форми та види використання природних рослинних ресурсів. Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу. Права й обов'язки користувачів об'єктами рослинного світу.

Юридична відповідальність за правопорушення у сфері використання об'єктів рослинного світу. Притягнення до дисциплінарної відповідальності. Підстави застосування адміністративної та кримінальної відповідальності. Особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану об'єктам рослинного світу.

Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. Об'єкти тваринного світу.

Загальна характеристика законодавства про тваринний світ. Закон України «Про тваринний світ». Закон України «Про Червону книгу України».

Особливості управління в галузі використання тваринного світу. Функції управління, повноваження органів і посадових осіб системи управління, контролю й охорони. Види контролю в галузі використання тваринного світу. Правові засади здійснення моніторингу і контролю за додержанням законодавства про тваринний світ. Державний облік ведення кадастру тваринного світу, Червоної книги України.

Правові форми розподілу і перерозподілу тваринного світу.

Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ.

Право користування об'єктами тваринного світу, його форми та види. Зміст права використання тваринного світу. Права і обов'язки користувачів. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу.

Основні види використання тваринного світу. Правове регулювання ведення мисливського господарства та здійснення полювання. Правове регулювання

здійснення промислового рибальства. Правове регулювання здійснення любительського та спортивного рибальства.

Особливості й порядок міжнародної торгівлі об'єктами тваринного світу, що перебувають під загрозою зникнення.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі використання тваринного світу: поняття, ознаки, підстави настання, види, порядок притягнення.

Особливості майнової (таксової) відповідальності за шкоду, заподіяну знищенням і незаконним добуванням диких звірів і птахів, занесених до Червоної книги України.

Порушення законодавства в галузі використання тваринного світу як підстава притягнення до адміністративної і кримінальної відповідальності.

Тема 10. Правовий режим використання не матеріалізованих природних ресурсів, їх компонентів та природних ресурсів забруднених територій

Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання використання: специфіка, сучасний стан й актуальні проблеми. Законодавство України про охорону атмосферного повітря. Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря. Державний облік. Здійснення контролю й моніторингу.

Правове регулювання використання атмосферного повітря. Суб'єкти, об'єкти та зміст права використання атмосферного повітря. Економічно-правові заходи щодо забезпечення ефективного використання атмосферного повітря.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря: поняття, підстави й процедура притягнення. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону атмосферного повітря.

Особливості адміністративної та кримінальної відповідальності у галузі охорони атмосферного повітря.

Кліматичний ресурс та озоновий шар як об'єкти правової охорони. Правові питання використання простору. Особливості правового регулювання використання альтернативних джерел енергії. Правове регулювання використання радіочастотного ресурсу. Поняття екологічно уражених об'єктів та забруднених територій. Правовий режим використання природних ресурсів зон надзвичайних екологічних ситуацій, природних ресурсів зони екологічного лиха, природних ресурсів в умовах надзвичайного стану, природних ресурсів карантинної території.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси	7	2	-	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 2. Право природокористування	7	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 3. Правове забезпечення управління у галузі природокористування	9	2	-	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 4. Юридична відповідальність у галузі природокористування	9	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 5. Правове регулювання використання земельних ресурсів	9	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 6. Правове регулювання використання надр	7	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7
Тема 7. Правовий режим використання, відтворення й охорони вод	9	2	2	-	-	5	7	-	-	-	-	7
Тема 8. Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів	9	2	2	-	-	5	9	-	-	-	-	9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 9. Правове регулювання використання тваринного та рослинного світів	11	2	2	-	-	7	9	-	-	-	-	9
Тема 10. Правовий режим використання не матеріалізованих природних ресурсів, їх компонентів та природних ресурсів забруднених територій	11	2	2	-	-	7	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 1	90	20	16	-	-	54	90	12	-	-	-	78
ІНДЗ												
Усього годин	90	20	16	-	-	54	90	12	-	-	-	78

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Право природокористування	2
2	Юридична відповідальність у галузі природокористування	2
3	Правове регулювання використання земельних ресурсів	2
4	Правове регулювання використання надр	2
5	Правовий режим використання, відтворення й охорони вод	2
6	Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів	2
7	Правове регулювання використання тваринного та рослинного світів	2
8	Правовий режим використання не матеріалізованих природних ресурсів, їх компонентів та природних ресурсів забруднених територій	2
	Разом	16

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Право власності на природні об'єкти та їх ресурси	5/7
2	Право природокористування	5/7
3	Правове забезпечення управління у галузі природокористування	5/7
4	Юридична відповідальність у галузі природокористування	5/7
5	Правове регулювання використання земельних ресурсів	5/7
6	Правове регулювання використання надр	5/7
7	Правовий режим використання, відтворення й охорони вод	5/7
8	Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів	5/9
9	Правове регулювання використання тваринного та рослинного світів	7/9
10	Правовий режим використання не матеріалізованих природних ресурсів, їх компонентів та природних ресурсів забруднених територій	7/11

Методи навчання

Предмет навчальної дисципліни передбачає використання таких основних методів навчання:

1) лекційні заняття, в процесі яких пояснюють кожен тему, основні питання цієї чи іншої теми, питання, які носять проблемний характер і є предметом наукової дискусії. Лекція – це аудиторне заняття з курсом або його частиною (поток), яке проводиться провідними викладачами-лекторами (професорами і доцентами вищого навчального закладу, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекції), на якому викладаються основні положення досліджуваної дисципліни, її теоретичні проблеми, новітні наукові досягнення в конкретній сфері. Тематика курсу лекцій з юридичної деонтології вказана в тематичному плані навчальної дисципліни. Лекційні заняття не орієнтовані на дублювання підручників і навчальних посібників. Академічна лекція, як правило, проводиться у формі публічного виступу викладача, у процесі якого здійснюється передача певної інформації. Однак лекція – це не монолог, а творче спілкування, взаємодія оратора і аудиторії. Тому студент повинен сприймати лекцію й бути активним під час її читання;

2) конспектування та відповідне опрацювання студентами попередньо запропонованих питань, в основі яких є важливі правові пам'ятки, джерела, монографічна дослідження, з наступним обговоренням їх у формі колоквиуму. Сприйняття і конспектування матеріалу полягає у засвоєнні матеріалу і його короткого запису. При конспектуванні необхідно переосмислити отриману інформацію, виділити основну думку і стисло її викласти;

3) самостійна робота студентів, в процесі якої їм потрібно навчитись працювати з першоджерелами, а також систематично опрацьовувати доступну емпіричну базу, що стосується предмета навчальної дисципліни. Самостійну роботу варто починати з вивчення тексту лекції, потім прочитати і законспектувати у зошит для семінарських занять відповідний матеріал підручника та інших джерел. Читати треба уважно, всебічно й критично аналізуючи прочитане. Зустрівши нове, незрозуміле слово або вираз, обов'язково слід з'ясувати його зміст – адже, не зробивши цього, студент ризикує невірно сприйняти значення слова, виразу чи взагалі усього тексту. Тут варто скористатися відповідними словниками або ж іншими допоміжними джерелами. Перелік рекомендованої літератури не є вичерпним. Студенти мусять використовувати інші джерела й особливо періодичні видання;

4) самостійне письмове виконання кожним студентом творчих завдань (есе), в яких належить засвідчити здатність використання основних методів наукового пізнання, актуальних для предмета навчальної дисципліни, креативність мислення;

5) консультативна робота викладачів, які ведуть навчальну дисципліну, основним покликанням якої є навчити студентів вчитися, уміло застосовувати для цього спеціальні методи наукового пізнання тощо.

Методи контролю

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види контролю:

1) поточний контроль, який здійснюється у ході:

- проведення лекційних занять;
- виконання поточних письмових контрольних робіт;
- виконання кожним із студентів індивідуального творчого завдання (есе) за тематикою змістового модуля;
- проведення консультацій та відпрацювань.

2) підсумковий контроль, який здійснюється у ході:

- проведення підсумкової контрольної роботи із змістового модуля;
- проведення заліку.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль №1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни здійснюється на підставі нормативно-методичних документів Міністерства освіти і науки України та методичних матеріалів кафедри, які включають:

- 1) навчальний план дисципліни, з конкретизацією її структури відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання;
- 2) робочу навчальну програму дисципліни, з деталізацією змісту кожної з тем, що є складовими змістового модуля і становлять предмет дисципліни;
- 3) перелік контрольних питань за кожним із змістових модулів навчальної дисципліни, які виносяться на підсумкову форму контролю;
- 4) нормативні джерела, визначені у списку рекомендованої літератури;
- 5) підручники та навчальні посібники, визначені у списку рекомендованої літератури;
- 6) наукову літературу (монографії, наукові статті, збірники наукових праць), визначену у списку рекомендованої літератури;
- 7) інформаційні ресурси (інтернет-сайти наукових установ; он-лайн версії наукових журналів; нормативні бази);
- 8) конспекти лекцій.

Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Декларація про державний суверенітет України : Прийнята Верховною Радою Української РСР від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. – Назва з екрана.
3. Загальна Декларація прав людини : Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015. – Назва з екрана.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>. – Назва з екрана.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. – Назва з екрана.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. – Назва з екрана.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. №8073-Х [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. – Назва з екрана.
8. Кодекс України про надра від 7 липня 1994 р. № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>. – Назва з екрана.
10. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>. – Назва з екрана.
11. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. № 3393-ВІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>. – Назва з екрана.
12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-ВІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.
13. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7 липня 2011 р. № 3613-ВІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>. – Назва з екрана.

14. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>. – Назва з екрана
15. Про захист рослин : Закон України від 14 жовтня 1998 р. № 180-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/180-14>. – Назва з екрана.
16. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/858-15>. – Назва з екрана.
17. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 25. – С.722.
18. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000р. № 1478-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>. – Назва з екрана.
19. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
20. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586- XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/586-14>. – Назва з екрана.
21. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/161-14>. – Назва з екрана.
22. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.
23. Про іпотеку : Закон України від 05 червня 2003 р. № 898-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-15>. – Назва з екрана.
24. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16 жовтня 1992 р. №2707-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2707-12?test=MK9Mf5zFR44MnXJkZi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. – Назва з екрана.
25. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>. – Назва з екрана.
26. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-15>. – Назва з екрана.
27. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 21 червня 1991 р. № 1264-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>. – Назва з екрана.

28. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>. – Назва з екрана
29. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 05 червня 2003 р. № 899-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/899-15>. – Назва з екрана.
30. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. №2456-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>. – Назва з екрана.
31. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>. – Назва з екрана.
32. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>. – Назва з екрана.
33. Про Червону книгу України : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3055-14?test=ryJMfrD7QoQDnXJ6Zi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. – Назва з екрана.
34. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>. – Назва з екрана
35. Положення про Державне агентство екологічних інвестицій України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 455/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/455/2011>. – Назва з екрана.
36. Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 464/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/464/2011>. – Назва з екрана.
37. Положення про Державну екологічну інспекцію України : Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 454/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/454/2011>. – Назва з екрана.
38. Про Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF> – Назва з екрана.
39. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24 грудня 2012 р. № 726/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/726/2012>. – Назва з екрана.
40. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля: наказ Міністерства екології та природних ресурсів від 27 лютого

- 2002 р. N 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02>. - Назва з екрана.
41. Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
42. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
43. Про затвердження Положення про Зелену книгу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1286 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF>. – Назва з екрана.
44. Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF> – Назва з екрана.
45. Про затвердження Положення про Державне агентство рибного господарства України : указ Президента України від 16 квітня 2011 р. № 484/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/484/2011>. – Назва з екрана.
46. Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
47. Про затвердження Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 363 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/363-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
48. Про затвердження Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу України : указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 400/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400/2011>. – Назва з екрана.
49. Про Концепцію національної екологічної політики України на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. N 880-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-%D1%80>. – Назва з екрана.
50. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>. – Назва з екрана.
51. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-

ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

Основна

52. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки : навчальний та науково-практичний посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.
53. Бавбекова Е. А. Природно-ресурсове право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Е. А. Бавбекова, Л. О. Бондар, Н. С. Гавриш, О. В. Глотова, В.К.Гуревський; ред.: І. І. Каракаш; Одес. нац. юрид. акад. – К.: Істина, 2005. - 376 с.
54. Екологічне право : [підручник для студ. юрид. вищ. навч. заклад] / за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2014. – 432 с.
55. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло, В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін., за заг. ред. О. М. Шуміло. - Х. : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. - 292 с.
56. Екологічне право України. Особлива частина: навч. посіб. / О. М. Шуміло, В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін., за заг. ред. О. М. Шуміло. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 432 с.
57. Мірошніченко А. М. Земельне право України : підручник. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2013. – 512 с.

Додаткова:

58. Барабаш Н. П. Земельне право України : навчальний посібник / Н. П. Барабаш, М. Я. Ващишин, В. І. Федорович. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. – 174 с.
59. Бондар Л.О. Екологічне право України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. О. Бондар, В. В. Курзова. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Х. : Вид-во "Бурун книга", 2008. – 368 с.
60. Григор'єва Т. В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів : Монографія / Т. В. Григор'єва. – Х. : Право, 2011. – 176 с.
61. Дмитренко І. А. Екологічне право України : підручник / І. А. Дмитренко; Мінво внутрішніх справ України. – К. : Юрінком, 2001. – 352 с.
62. Екологічне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. І.І.Каракаша. – Одеса : Фенікс, 2012. – 788 с.
63. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / Г. І. Балюк, М. В. Краснова, Ю. С. Шемшученко та ін. ; за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ "Вид-во "Юридична думка", 2008. – 856 с.
64. Екологічне право: Особлива частина: підручник для студентів юридичних вузів і факультетів: Повний академічний курс / В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, М. В. Краснова та ін.; за ред. акад. АПрН В. І. Андрейцева. – К. : Істина, 2001. – 544 с.

65. Земельне право України : загальна частина : навч. посіб. / А. І. Ріпенко, О. М. Пащенко. – Одеса : Видавництво ТОВ «Удача», 2013. – 80 с.
66. Земельне право України : навч. посіб. / Н. П. Барабаш, М. Я. Ващишин, В. І. Федорович. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2013. – 174 с.
67. Земельне право України : Підручник / За ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – 600с.
68. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. М. Мірошниченко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 512 с.
69. Ільків Н.В. Екологічне право України : навчальний посібник / Н. В. Ільків, Я. З. Гаєцька-Колотило. – К. : Істина, 2008. – 296 с.
70. Ільків Н.В., Гаєцька-Колотило Я. З. Екологічне право України: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2008. – 296 с.
71. Камінська Н. В. Екологічне право : Навчальний посібник / Н. В. Камінська, А.І. Камінський, І.С. Куненко. – К. : Дакор ; Бурун і К, 2013. – 248 с.
72. Каракаш І.І. Щодо диференційованої та інтегрованої концепції природноресурсового й екологічного права // Проблеми інтеграції та диференціації в екологічному праві: матеріали всеукр. Наук.-практ. круглого столу 25 вересня 2014 р. – Дніпропетровськ: НГУ. – 2014. – С. 87 – 95.
73. Кобецька Н. Р. Екологічне право України : навч. посібник / Н. Р. Кобецька. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 352 с.
74. Комарницький В. М. Екологічне право : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ В. М. Комарницький, В. І. Шевченко, С. В. Єлькін; Луганська академія внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. Кримський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ України. – 3-є вид. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
75. Корнєєв Ю. В. Земельне право / Ю. В. Корнєєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/pravo/zemelne_pravo_kornueyev_yuv
76. Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні) / В. В. Костицький. – К. : Український інформаційно-правовий центр, 2001. – 390 с.
77. Костицький В. В. Лісове право України : навч. посіб. / В. В. Костицький ; Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. – К. : ЗАТ "НГЧЛАВА", 1999. – 164 с.
78. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : Навч. посіб. / М. В. Краснова. – К. : Алерта, 2012. – 216 с.
79. Макарова Н. С. Економіка природокористування : навч. посібник / Н. С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. – К. : ЦУЛ, 2007. – 322 с.
80. Малишко М. І. Екологічне право України : Навчальний посібник / М. І. Малишко; за ред. В. З. Янчука. – К. : Видавничий дім „Юридична книга”, 2001. – 392 с.

81. Михайліченко С. І. Правові засади здійснення екологічного контролю / С. І. Михайліченко, М. С. Михайліченко. – Полтава: Фірма „Техсервіс”, 2005. – 92 с.
82. Міжнародне право навколишнього середовища // Міжнародне право : Основні галузі : Підручник / За ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2004. – С.502-538.
83. Мікієвич М. М. Європейське право навколишнього середовища : навчальний посібник / М. М. Мікієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова. – Львів : Львівський нац. ун-т імені Івана Франка, Благодійний фонд "ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ", 2004. – 256 с.
84. Мірошніченко А. М. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні: Монографія / А. М. Мірошніченко. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 268 с.
85. Науково-практичний коментар Водного кодексу України / за заг. ред. Н. Р. Кобецької. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 360 с.
86. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону атмосферного повітря" / [Г. І. Балюк та ін.]; за ред. Г.І. Балюк ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 328 с.
87. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", прийнятого 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ зі змінами і доповненнями, станом на 09.02.2006 / за заг. ред. О. М. Шуміла. – Х. : Фактор, 2006. – 592 с.
88. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / авт. кол.: Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук та ін. ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 367 с.
89. Олійник О. Правове регулювання охорони надр за законодавством України (окремі аспекти) : монографія / О. Олійник ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Хмельницький, 2011. – 140 с.
90. Право власності на землю. Захист права власності / Л. М. Горбунова, С. В. Богачов, І.Ф. Іванчук, Н.А. Кубар. – К. : ТОВ «Поліграф-Експрес», 2006. – 60 с.
91. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : Монографія / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка та ін.; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Х. : Право, 2012. – 448 с.
92. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні : навч. посіб. / [авт. кол.: А. П. Гетьман та ін.]; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2012. – 294 с.
93. Природоресурсовое право и правовая охрана окружающей среды: ученик / под. ред. В.В. Петрова. – М.: Юрид. лит., 1988. – 511 с.
94. Рябець К. А. Екологічне право України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / К. А. Рябець. – К. : ЦУЛ, 2009. – 438 с.
95. Хвесик М. А. Економіка природокористування. Підручник / М. А. Хвесик. – К. : Кондор, 2010. – 466 с.

96. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : Монографія / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2009. – 524 с.
97. Шульга М.В. Земельне право як основа природоресурсового права // Проблеми інтеграції та диференціації в екологічному праві: матеріали всеукр. Наук.- практ. круглого столу 25 вересня 2014 р. – Дніпропетровськ: НГУ. – 2014. – С. 66 – 68.

Інформаційні ресурси

1. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України
3. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
4. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України